

Zápis

z obhajoby disertační práce Mgr. Moe Binarové

konané 12. června 2014

téma práce: „Ustavení a rozvrácení exotického mýtu“

přítomní: doc. PhDr. Jiří Pelán Ph.D., doc. Eva Voldřichová-Beránková Ph.D., prof. PhDr. Petr Kyloušek, CSc., prof. PhDr. Zdeněk Hrbata, CSc., doc. PhDr. Jiří Pechar

Předseda komise doc. PhDr. Jiří Pelán Ph.D. zahájil obhajobu a představil přítomným kandidátku.

Školitelka doc. Eva Voldřichová-Beránková Ph.D. představila doktorandčinu dosavadní činnost (zahraniční stáže, publikace), její účast v grantových projektech a pedagogické působení na Filozofické fakultě Univerzity Karlovy.

Doc. Pelán vyzval kandidátku, aby představila svou disertační práci. Vzhledem k jejímu rozsahu poprosil o stručnost.

Mgr. Moe Binarová představila svou práci věnovanou analýze zrození a vývoje exotického mýtu ve francouzské a české literatuře od 18. do 20. století. Jedná se o specifickou podobu exotismu, která se začala odvíjet od objevení ostrova Tahiti v Tichomoří v roce 1768. Mořeplavci tento ostrov popisovali jako poslední ráj na zemi a zidealizovaná představa tohoto místa se uchytila nejprve ve filozofii a poté v literatuře. Vznikl tak mýtus o Tahiti, který se postupně odpoutal od samotného ostrova a rozšířil se i na jiná místa vnímaná jako exotická. Cílem disertace je diachronické zmapování podob exotického mýtu, od jeho geneze (Bougainville) až k jeho rozvrácení (Michaux). Každý z šesti oddílů práce je věnován konkrétní podobě mýtu, jejímu vývoji v čase a podrobné analýze textů odrážející specifické zpracování mýtu. Popis jednotlivých projevů nejlépe odráží celý mechanismus exotismu. Exotický mýtus v české literatuře je přímým dědictvím francouzské literatury. Obecně lze vyvodit z chronologického zpracování, že se exotický mýtus zakládá na neznalosti cizího místa, což je dáno tím, že především reflektuje evropská fantasmata. Jedná se víc o vyjádření ideálu a kritiku vlastní společnosti. Utopické rysy jsou hlavními rysy mýtu. Exotické texty jsou také „aktem paměti“, odrážejí domácí literaturu a kulturu, proto se intertextualita stala hlavním prostředkem exotismu. Autentický zájem (Gauguin, Segalen, Michaux) vedl k rozvrácení mýtu. Exotika sloužila buď jako okrasný prostředek, či naopak se stala

podstatným východiskem a podnětem pro vznik nových literárních a uměleckých směrů, které hledaly nové životní postoje a umělecké postupy (Gauguin, avantgarda). Exotismus nemusí být spojen se skutečným místem, touha být jinde se může realizovat v imaginárních cestách a stát se vnitřním zážitkem (Baudelaire, Michaux). Postupné rozvrácení mýtu přispělo k vytvoření neoriginálnějších děl, protože rehabilitovalo a zaktualizovalo jeho obsah. Disertační práce se snažila představit v Čechách téma, které tady ještě nebylo zpracované, shrnuje doktorandka.

Doc. Pelán dává slovo prof. Kylouškovi. Ten oceňuje hlavní myšlenku zpracování materiálu, který spočívá ve sledování jevu, v tomto případě tahitského mýtu, jeho vznik, průběh a zánik. Dále oceňuje úctyhodné množství literatury, které kandidátka přečetla. Scházela mu ale, jak doplňuje, důsledná reflexe zvolené problematiky, není si totiž jist, zdali se skutečně jedná o mýtus. Nabádá k větší exaktnosti, protože mnohé termíny mohou být smíšeny, například pojem mýtu u Lévi-Strausse, který se liší od pojmu Barthesova, který za mýtus považuje spíše to, co se o jevu či skutečnosti říká. Zdůrazňuje, že celek vytváří vlastně případové studie, myšlenková soudržnost nebyla vždy jednoznačná, to právě pro problematiku vymezení. Vyzdvihuje ale přesvědčivost těchto jednotlivých studií, například té o Cendrarsovi. Své vystoupení zakončuje hodnocením, které je „kladně kritické“.

Doc. Pelán předává slovo prof. Hrbatovi. Ten konstatuje svůj dlouhodobý zájem o problematiku a připomíná svou edici Polákovy Cesty do Itálie. Od počátku mu imponovala ambicióznost předložené práce, uznává množství přečtené literatury, vyzdvihuje úsilí o celostní přístup, „inteligentní prostor tematiky“. Každá dobrá práce má prý vybízet k polemice, a tato práce k ní také vybízí, říká. Všimá si určitého „lineárního postupu“, tedy posunu od neautentického přístupu k cizokrajné skutečnosti k přístupu autentickému, který je příznačný pro 20. století. Upozorňuje, že mýtus „šťastného divocha“, který je dílem Montaignovým, měl od počátku trhliny, zmiňuje se o Chateaubriandovi a Diderotovi. Odkazuje také k Jamesi Cookovi, který byl velmi spravedlivý ve svém přístupu k ostrovanům, míra idealizace má mnohem menší podíl než u Bougainvilla. Cook se mu jeví jako mnohem věcnější, jeho lodní deník vlastně představoval praktické zprávy pro admirálnítu. Jeho kritika se vztahuje především k 19. století, kde kandidátka Moe Binarová přehání vliv intertextuality. Uznává, že platí, že si každý cestovatel veze svou knihovnu, ale že snahy porozumět divochům a jiným kulturám byla už tehdy realitou, zmiňuje Gerarda de Nerval, který se snažil pochopit, doslova „přivolat možnost události“. Vrací se také k Lamartinovi, který zase vytváří „hmatatelnou strukturu shody“. Said se tedy plete, uzavírá prof. Hrbata. Zastavuje se také u

partii, kde Moe Binarové pojednává o českém romantismu, které se mu v předkládané práci zdají nadbytečné, „Škoda, že jste nepoužila Hamannovy studie o Nerudových cestách,“ říká prof. Hrbata a upozorňuje, že se kandidátka měla porozhlédnout i po současných studiích. Vytýká také reprodukcí, zbytečnost definic některých uměleckých směrů, nazývá je „učebnicovými výklady“. Práci ve svém celku zhodnotil jako přínosnou.

Doc. Pelán děkuje za příspěvek a mluví o množství zpracovaného materiálu, ve hře je prý všechno možné. Kritizuje definování mýtu s odvoláním na Lévi-Strausse, použití pojmu se mu jeví spíše metaforické. Dále vyzývá k debatě.

Slovo dostává Moe Binarová a upozorňuje na zájem o exotismus, který je velmi čerstvý, objevuje se teprve v 90. letech 20. století u Jean-Marca Moura. Hovoří o svém úsilí zachytit důsledky tahitského, potažmo exotického mýtu, proto je možné, jak říká, zařadit do úvah také například Apollinaira, jehož otázky našly odpověď díky Gauguinovým cestám na Tahiti, k němuž Gauguina podnítil van Gogha román Lotiho manželství. Nakonec uznává nedostatky kapitol o romantismu, ale upozorňuje, že učebnicové pojmy byly nutné pro vytvoření rámce.

Doc. Pelán si opět bere slovo a podněcuje diskusi.

Reaguje prof. Kyloušek a vrací se k problematice orientalismu, který vznikl docela jinak.

Moe Binarová odpovídá, že orientalismus je skutečně odlišný a tvoří jen kratičkou podkapitolu její práce.

Prof. Kyloušek zdůrazňuje, že vztah mezi exotickým a tahitským mýtem je přesto ne zcela zřejmý.

Vstupuje prof. Hrbata a říká, že si kandidátka sama zadělala na problémy šíří tématu. Reaguje na příspěvek prof. Kylouška, že cesta do Orientu byla cestou kulturní, kdežto cesta kupříkladu do Severní Ameriky byla cestou za divokou přírodou, čímž zdůrazňuje i odlišnost cesty na Tahiti.

Vstupuje prof. Pechar, přemýšlí o Gauguinově rajském životě, zamýšlí se nad šířením venerických chorob.

Doc. Pelán klade otázku, zda důraz na tahitský mýtus je při tomto materiálovém záběru vsutku namístě. Vzhledem k různorodosti dotčených faktů je nakonec ústřední pozice Tahiti sporná. Vyjadřuje se rovněž ke Kollárovi, v práci komentovaném, a jeho představám o Itálii jako pravlasti Slovanů.

K tomu mnohé dodává i prof. Hrbata, který tvrdí, že Kollár skutečně literárně vytvořil novou zemi, tj. slovanskou Itálii.

Pak vstupuje prof. Kyloušek, který se vrací k problematice vztahů různých pojetí mýtu a připomíná, že ve srovnání s povrchnějšími partiemi jsou kapitoly věnované výhradně tahitské tematice nesporně zdařilé. Přemýšlí také o vztahu Čechů k Tahiti a o odlišné obraznosti vnitrozemských Čechů od Francouzů či národů u moře, jde tam o jinou imaginaci.

Doc. Beránková upozorňuje, že práce Moe Binarové vznikala dlouho, proto snad taková šíře a velký záběr.

Prof. Kyloušek upozorňuje, že se mnohé dověděl a že četl se zaujetím.

Prof. Pelán děkuje za debatu a navrhuje přistoupit k hlasování.

Hlasování probíhá tajně. Všichni čtyři hlasující se vyslovují kladně.

Komise navrhla udělit titul doktor (Ph.D.)

Zapsal: Mgr. Lukáš Prokop

Podpis předsedy komise: /

19. 6. 2017